

תיקון 176 לחוק הביטוח הלאומי - חישוב דמי לידה של עובדת עצמאית

מאת: **מנחם כהן**, עו"ד (רו"ח), כלכלן ומוסמך למינהל עסקים

1. כללי

כל עובדת זכאית לתשלום דמי לידה שחישובם מבוסס על הכנסתה החודשית לפני הלידה. ככלל, שכר העבודה של עובדת שכירה אינו משתנה בחודשי ההריון ולכן דמי הלידה המשולמים לה, המבוססים כאמור על שכר עבודתה שקדמו ללידה, משקפים את שכרה. לעומת זאת, דמי הלידה של עובדת עצמאית מחושבים על בסיס הכנסתה בשנת המס שבה היתה בהריון, כאשר היא נאלצת לצמצם את פעילותה העסקית בשנת המס שבה היא יולדת, הן בתקופה שלפני הלידה והן לאחר חזרתה לעבודה. לפיכך, הכנסתה באותה שנת מס פוחתת בהתאמה, וחישוב דמי הלידה עלול לא לשקף נכונה את הכנסותיה¹.

תיקון 176 לחוק מיום 21.3.16 נועד להיטיב עם יולדת עצמאית בשל מגבלות חישוב דמי הלידה. התיקון נועד להתחשב בכך שהכנסתה של עובדת עצמאית, בהיותה הכנסה שנתית, מושפעת מעבודתה בתקופת ההריון והלידה ובתקופה שלאחר הלידה כאשר נפגע היקף העבודה ועקב כך גם הכנסתה בשל ההריון והלידה. אמנם בשלב ראשון מתקבלים דמי הלידה על בסיס המקדמות, אולם אלו מתעדכנים עקב חישוב מחדש על בסיס השומה השנתית הסופית ויוצרים חובות בגמלה.

תחילת ההוראות ביום 27.4.16 לגבי עובדת עצמאית שהיום הקובע² לגביה חל ביום 27.4.16 ואילך³.

2. הרקע לתיקון 176 לחוק הביטוח הלאומי

בסעיפים 53 ו-54 לחוק הביטוח הלאומי נקבע כי גמלה לשמירת הריון ודמי לידה יחושבו לפי שכר העבודה הרגיל (עד התקרה הקבועה בחוק) בהתאם להכנסת המבוטחת ברבע השנה שקדם ליום הקובע. סעיף 342 קובע שמבוטח עצמאי חייב בדמי ביטוח בעד עצמו. סעיף 345 לחוק קובע שדמי ביטוח יחושבו לפי ההכנסה בשנת הס השוטפת והיא תיקבע לפי השומה של ההכנסה לאותה שנה, אך כל עוד לא

¹ ראו דברי הסבר להצעת חוק הכנסת 625 התשע"ו 29.2.16, 72.

² היום הקובע מוגדר בסעיף 48 לחוק כך: "היום שבו הפסיקה המבוטחת לעבוד בהיותה בהריון שנסתיים ללידה שלגביה מוגשת התביעה לדמי לידה;...".

³ יום פרסום החוק היה ב-28.3.16 והוראת התחילה קובעת את תחילת החוק 30 יום מיום הפרסום, דהיינו, ביום 27.4.16. בחזרה ביטוח לאומי 1452 – 12.4.16: אמהות - תיקון סעיף 54 - חישוב בסיס דמי לידה לפי שומה לעובדת עצמאית נקבע יום תחילת ההוראה 20.4.16. לא ברור מאין שאוב התאריך 20.4.16 שבחזר.

נערכה שומה, ישולמו מקדמות עבור דמי הביטוח. משכך, דמי הלידה מחושבים בשני שלבים: האחד, על בסיס המקדמות על פיהם שולמו דמי הביטוח עבור השנה שבה חל היום הקובע. השני, עם קבלת השומה מחושבת הגמלה מחדש על בסיס השומה שנקבעה. כתוצאה מכך, באותם מקרים בהם התקבל דיווח על הקטנת שומה נדרשות מבוטחות להחזיר תשלומים ששולמו כגמלה על בסיס המקדמות. כיוון שעדכון השומות מתבצע לאורך זמן של כ-4 שנים משנת הלידה, גורם הדבר לחובות שנגררים לשנים. תיקון 176 לחוק נועד למנוע יצירת חובות דרך מתן האפשרות לבחור את ההכנסה המיטיבה, אשר לפיה תחושב הגמלה, דהיינו: בחירת ההכנסה הגבוהה מבין השתיים: ההכנסה שבה חל היום הקובע, או ההכנסה בשנה הקודמת לשנה שבה חל היום הקובע. זאת, על ידי הוספת סיפה כאמור בסעיף 54(ב)(2) לחוק.

מימוש התיקון למעשה יהיה רק בשנת 2017 עם תחילת קבלת שומות עבור שנת 2016. זאת, משום שחישוב הגמלה מחדש הוא על בסיס שומה עבור שנת 2016.

3. הוראת שעה

תיקון 176 לחוק הביטוח הלאומי הוא גם הוראת שעה. בתקופה של שש שנים מיום 27.4.16 ידווח המוסד לביטוח לאומי לוועדת העבודה והרווחה והבריאות של הכנסת (להלן – הוועדה), מדי שנתיים, על חישוב הכנסותיהן של עובדות עצמאיות לעניין דמי הלידה שהן זכאיות להם לפי סעיף 54(ב) לחוק. הוראת השעה תאפשר לבחון את יישום ההסדר. תוך כדי כך תבחן הוועדה את האפשרות לקבוע הסדר שונה לגבי עובדת עצמאית שהכנתה הושפעה מההריון במשך שתי שנות מס וגם לגבי החלת הסדר דומה לעובדות שמשולם להם שכר לפי שעה.

4. דוגמא

דוגמא: חישוב דמי לידה ל"עובדת עצמאית" (סעיף 54 לחוק)

ענבל, עובדת עצמאית, כבר מספר שנים, ילדה במזל טוב את ילדה הראשון, עידן, ביום 29.10.16. כל תקופת ההריון צמצמה את פעילותה העסקית, באופן שהכנסתה קטנה עקב כך. הכנסתה ברבעון 7-9/2016 הכנסתה הסתכמה ב-30,000 ש"ח. לעומת זאת, הכנסתה ברבעון 7-9/2015 הסתכמה ב-60,000 ש"ח, אשר שימשה בסיס למקדמות ולתשלום גמלאות בשלב ראשון.

נדרש: חישוב דמי לידה לפני תיקון 176 לחוק ואחריו.

פתרון

לפני תיקון 176 לחוק

החישוב היה נערך בשני שלבים:

בשלב הראשון היתה מקבלת דמי לידה לפי בסיס קביעת המקדמות, דהיינו:
דמי לידה ליום 666.66 ש"ח $(= 90 : 666.66)$;

דמי לידה ל-14 שבועות 65,333 ש"ח $(= 7 \text{ ימים} \times 14 \text{ שבועות} \times 666.66)$

בשלב השני, לאחר קבלת השומה לשנת 2016 היה סכום דמי הלידה קטן לפי החישוב המבוסס על ההכנסה השוטפת בשנת 2016, כדלקמן:
דמי לידה ליום 333.33 ₪ ($90 : 30,000 = 333.33$);
דמי לידה ל-14 שבועות 32,667 ₪ ($7 \text{ ימים} \times 14 \text{ שבועות} \times 333.33$).
כתוצאה מכך היה נוצר חוב גמלה בסך 32,666 ₪ ($32,667 - 65,333 = 32,666$).

אחרי תיקון 176 לחוק

החישוב בשלב השני ישתנה כך:
דמי לידה ליום על בסיס המקדמות 666.66 ₪ ($90 : 60,000 = 666.66$)
דמי לידה ל-14 שבועות לפי בסיס מקדמות
65,333 ₪ ($65,333 \text{ ש"ח} = 7 \text{ ימים} \times 14 \text{ שבועות} \times 666.66$)
דמי לידה ליום לפי שומה 666.66 ₪ ($90 : 60,000 = 666.66$);
דמי לידה ל-14 שבועות 65,333 ₪ ($65,333 \text{ ש"ח} = 7 \text{ ימים} \times 14 \text{ שבועות} \times 666.66$)
התוצאה היא שאין פער בחישוב דמי הלידה בין בסיס לתשלום מקדמה ולפי שומה ולא ייווצר חוב גמלה.